

Kva skjer med pengane på Voss?

Kommuneøkonomi er full av ord som «netto driftsresultat», «disposisjonsfond» og «behovskorrigert avvik». Men bak orda handlar det om noko alle kjenner: **inntekter, rekningar, sparepengar og lån**. Dette heftet forklarar — utan fagspråk — kva ein grundig gjennomgang av Voss-økonomien fann. Og Voss har ei interessant historie: ei bygd med låg gjeld som likevel har gått med underskot tre år på rad, og no må velje kva slags skular og tenester ho har råd til.

3 år

med underskot på rad (2022–2024). I 2024 enda det på 28 millionar i minus — og sparepengane måtte tæra på

11

grunnskular i heradet, mange små grendeskular. Det er dette som gjer at skulen kostar meir enn forventa — ikkje sløsing, men struktur

2,7 %

så lita er sparekontoen no, etter tre underskotsår. Det er lågt — under det som reknast som trygt

Tenk på heradet som ein hushaldning: Voss «tener» greitt — skatt og overføringar frå staten. Det meste går til faste «rekningar»: skule, barnehage, eldreomsorg, helse. Familien har lite lån (det er bra), men har brukt meir enn ho tente tre år på rad og måtte ta av sparekontoen. Grunnen er at familien held seg med **mange små einingar** spreidd utover — 11 skular i staden for nokre få store. Det er trygt og nært, men dyrt. No må familien bestemme seg: held ho fram med den spreidde modellen, eller slår ho saman for å få rekneskapen i balanse? Det er omtrent det som skjer på Voss no.

Grunnlaget for dette heftet er ein full analyse bygd på opne offentlege tal (SSB, Statsforvaltaren, heradet sine eigne rapportar, tilsyn og revisjonar). Den tekniske rapporten viser alle kjelder og utrekningar. Hovudtala her er frå 2025 — det siste året med endelege, reviderte tal (publisert 16. juni 2026).

Voss brukar mindre enn forventa på eldreomsorg — men meir på skule og barnevern

For å samanlikne kommunar rettferdig kan ein ikkje berre sjå på kronebeløp — ein kommune med mange barn treng meir skule, ein med mange eldre treng meir omsorg. Staten har difor eit eige rekneskap som seier kva kvar kommune *burde* trenge med akkurat si befolkning. Vi har samanlikna Voss sitt faktiske forbruk med dette «forventa behov»-talet:

OMRÅDE	MEIR/MINDRE ENN FORVENTA PER ÅR	KVA BETYR DET?
Barnevern	44 mill. meir	Eige barnevern med dyre plasseringar. Sjå neste side
Grunnskule	35 mill. meir	Mange små skular kostar meir per elev — struktur, ikkje sløsing
Administrasjon	19 mill. meir	Litt over forventa
Sosialhjelp m.m.	8 mill. meir	Over forventa, men fallande frå året før
Barnehage	4 mill. meir	Så vidt over forventa
Helsetenester	3 mill. mindre	Så vidt under forventa
Eldreomsorg og heimetenester	54 mill. mindre	Drive svært nøkternt — langt under forventa

Det overraskande: Voss driv **eldreomsorga billegare** enn folketalet skulle tilseie — heile 54 millionar mindre enn forventa. Det dyre ligg på **barnevern og grunnskule**. Og her er poenget: grunnskulen er ikkje dyr fordi kvar skule sløser. Han er dyr fordi det er **mange små skular**. Målt som del av heile budsjettet brukar Voss faktisk litt mindre på skule (24 %) enn liknande kommunar (25 %).

Rekneskapet viser altså at Voss er ei **nøktern bygd med ein spreidd struktur** som kostar. Dei fleste trur dyr skule betyr sløsing. På Voss er det motsett — kvar skule vert driven greitt, men det er talet på skular som dreg opp rekninga. Kvifor det er slik, og kva heradet kan gjere med det, forklarar vi på neste side.

Kvifor kostar skulen meir enn forventet? Fordi det er mange små skular

Voss har **11 grunnskular**. Nokre er store, som Voss ungdomsskule med 562 elevar. Men mange er små grendeskular: Evanger har 54 elevar, Bulken 89, Granvin 120. I snitt har ein Voss-skule 179 elevar, medan liknande kommunar har 247. Små skular kostar meir per elev — det trengst lærarar, vaktmeister, reinhald og skuleskyss same kor få elevar det er. Difor brukar Voss om lag 18 000 kroner meir per elev enn liknande kommunar.

- **Det er ikkje sløsing inne på den enkelte skulen.** Heradet sitt eige kunnskapsgrunnlag seier det rett ut: «samanlikna med andre kommunar driv ikkje Voss ein dyr skule, gitt den skulestrukturen me har i dag». Det er **strukturen** — mange små einingar — som kostar, ikkje drifta inne på kvar skule.
- **Skulane leverer gode resultat.** Karakterane på Voss (grunnskulepoeng 40,9) er gode. Det er altså ikkje kvalitet det står på.
- **Skuleskyss er dyrt i ei spreidd bygd.** Nesten 4 av 10 elevar (38 %) har skuleskyss, og på dei minste distriktsskulane er det endå fleire. Det er ein ekstrakostnad ved spreidd busetnad.

Kort sagt: Den dyre skulen er prisen for å ha skule nær folk i mange små bygder. Det er eit val Voss har teke — og som mange set høgt. Men det kostar, og no når heradet har gått med underskot, må politikarane bestemme om dei held fram med den spreidde modellen eller slår saman nokre skular.

Saka som kjem til avgjerd: Heradet har rekna at det kan spare om lag **5,7 millionar i året** ved å slå saman skular — mellom anna ein ny felles barneskule i sentrum og nokre «oppveksttun». Saka var på høyring hausten 2025 og skal avgjerast i heradsstyret i februar 2026, med fyrste endringar frå hausten 2026. Dette er ein vond debatt: grendeskulane betyr mykje for bygdene, og det er venta sterk motstand. Men rekneskapen seier at den spreidde modellen er dyrare enn pengane rekk til.

Bak heile saka ligg ei demografisk endring: talet på barn held seg om lag flatt framover, medan talet på eldre veks kraftig (+15,5 % mot 2035). Pengane treng å flytte seg frå skule mot eldreomsorg — og det er difor strukturdebatten kjem nett no.

Låg gjeld, men tom sparekonto etter tre underskotsår

2,7 %

sparekontoen
(«disposisjonsfondet») målt mot
årsinntekta — lågt, under det
som reknast som trygt

55 %

heradet sine lån, målt mot
årsinntekta — låg gjeld, lågare
enn dei fleste liknande
kommunar

~50 mill.

så mykje må heradet spare inn
framover, etter at drifta gjekk i
minus tre år på rad

Her er den ærlege historia. Voss har **låg gjeld** — det er ein styrke. Men sparekontoen er nesten tom, og drifta har gått i minus.

Tre underskotsår tappa sparekontoen

Voss gjekk med underskot tre år på rad (2022–2024). I 2024 enda det på **28 millionar i minus**. For å få rekneskapen til å gå opp måtte heradet ta **34,6 millionar** ut av sparekontoen, slik at det berre stod att rundt 52 millionar ved nyttår. Underskotet i 2024 vart i tillegg **delvis skjult** av ei eingongsføring på pensjon på 41 millionar — ein post som ikkje kjem att. Difor er den låge sparekontoen (2,7 %) **reelt pressa**, ikkje ein trygg buffer.

Eit varsko om styringa: Så seint som i november 2024 trudde administrasjonen at året kom til å gå med **9 millionar i pluss**. Det enda i staden på **27,8 millionar i minus** — altså eit bom på rundt 37 millionar (frå +9 til -27,8) på kort tid. Det fortel at heradet har slite med å ha kontroll på sin eigen økonomi, og at politikarane bør stole mindre på prognosane og meir på faktiske tal.

Låg gjeld er ein styrke

Det positive er at Voss har **låg gjeld** (55 % mot årsinntekta — lågare enn dei fleste). Det betyr at heradet i prinsippet kan låne til å investere seg ut av den dyre strukturen — til dømes bygge ein samla sentrumsbarneskule i staden for å drive mange små. Kommunedirektøren har varsla at heradet må spare inn rundt 50 millionar og «gjere drastiske prioriteringar».

Ein vanleg misforståing — gondolen: Mange trur den store Voss Gondol er ei dyr heradsinvestering. Det er feil. Gondolen er **privat** — bygd og drifta av Voss Resort. Han har ingenting å seie for heradet si gjeld. Det som derimot kostar heradet pengar, er kommunale bygg som **Vossabadet og idrettshallen**, som har gått med underskot fleire år.

Det ærlege biletet er altså verken «Voss er blakk og gjeldstyngd» eller «alt er i orden». Det er ei bygd med låg gjeld, men ein tom sparekonto og ei drift som har gått i minus — der løysinga ligg i å velje kva slags struktur heradet har råd til, ikkje i å låne meir.

Lita ordliste — «gresk» omsett til norsk

Netto driftsresultat

Det som er att av årets inntekter når alle rekningar og renter er betalte. I 2025 hadde Voss eit svakt resultat (1,0 %) — under det tilrådde nivået. Lite vart att til sparing.

Disposisjonsfond

Heradet sin sparekonto — pengar som i prinsippet kan brukast når noko sviktar. Målt i prosent av årsinntekta. Voss: 2,7 % — lågt, og under det som reknast som trygt etter tre underskotsår.

Behovskorrigert / utgiftsbehov

Statens rekneskap for kva ein kommune burde trenge, ut frå kor mange barn, unge og eldre han har. Det gjer det mogleg å samanlikne Voss rettferdig med heilt ulike kommunar — og det er dette som viser at Voss brukar meir enn forventa på skule og barnevern, men mindre på eldreomsorg.

Skulestruktur

Talet på skular og kor store dei er. Voss har 11 skular, mange små. Mange små skular kostar meir per elev enn få store — difor handlar saka om struktur, ikkje om sløsing inne på kvar skule.

Netto lånegjeld

Heradet sitt «bustadlån». Voss si gjeld svarar til rundt 55 % av ei heil årsinntekt — lågare enn hos dei fleste liknande kommunar. Låg gjeld er ein styrke.

Eingongsføring (pensjon)

Ein bokføringspost som berre kjem éin gong. I 2024 gjorde ei pensjonsføring på 41 millionar at underskotet såg mindre ut enn det eigentleg var. Han kjem ikkje att.

Endelege tal

2025-tala er no endelege (reviderte), publiserte av SSB 16. juni 2026, og er hovudåret i dette heftet. 2024-tala står att som samanlikning. Alle hovudkonklusjonar byggjer på endelege tal.

Kvar kjem tala frå?

Alt byggjer på opne kjelder: Statistisk sentralbyrå (KOSTRA), statens fordelingssystem, Voss herad sine eigne årsrapportar, kunnskapsgrunnlaget om skulestruktur, statlege tilsyn og kontrollutvalet. Kvar einaste talpåstand er sporbar til kjelda, og heile analysen vart til slutt «angripen» av ein eigen kvalitetskontroll som leita etter feil.

Folkeversjon, oppdatert 16. juni 2026. Tal i millionar kroner der anna ikkje er sagt; hovudår 2025 (2024 som samanlikning). Viktig presisering: når analysen seier at skulen kostar «meir enn forventa», betyr det ikkje sløsing — det er prisen for ein spreidd struktur med mange små skular. Og når eldreomsorga kostar «mindre enn forventa», betyr det at ho vert driven nøkternt. Poenget er at vala bør takast med opne auge, og at nokon må seie kva som skal betale for kva.